

Lotgevallen van Ooievaars in Nederland in 1988

Dick A. Jonkers

Er waren in 1988 twaalf bezette nesten waarvan tweeëntwintig jongen uitvlogen. Enkele daarvan verongelukten binnen vrij korte tijd.

Een nieuwe vestiging vond plaats in Lisse. Drie paren projectooievaars kwamen op ruime afstand van de ooievaarsdorpen tot broeden. Deze paren brachten drie jongen groot.

Bewoonde nesten en uitgevlogen jongen

Van de paren overwinterden de meeste exemplaren in Nederland (tabel 1). Dat was ook het geval bij een deel van de jongen.

De meest noordelijke vestiging was in Leek bij een ooievaarsbuitenstation. Daar begon op 28 maart al een vrijvliedend mannetje projectooievaar met nestbouw. Drie weken later arriveerde een tweede exemplaar dat later vertrok. Circa veertien dagen daarna was er weer een Ooievaar, het vrouwtje. Mogelijk was dit het zelfde exemplaar. Het enige uitgevlogen jong verongelukte tijdens hevige windstoten in oktober.

Het paar bij het ooievaarsbuitenstation De Wijk bij IJhorst was hetzelfde als in 1987. Van de drie gelegde eieren kwam er één uit en dit jong vloog ook uit, maar ging niet op trek.

	<i>eerste exemplaar</i>	<i>tweede exemplaar</i>
Leek	overwinterde	begin mei
De Wijk	overwinterde	4 maart
Grafhorst	overwinterde	overwinterde
Voorst	3 april	4 april
Leerdam	overwinterde?	overwinterde?
Groot Ammers	overwinterde	?
Herwijnen	overwinterde	overwinterde
Rotterdam	overwinterde	overwinterde
Rotterdam	overwinterde	overwinterde
Rotterdam	overwinterde	?
Wassenaar	overwinterde	overwinterde
Lisse	?	?

Tabel 1. Aankomst van wilde en gemengde paren op de nesten.

In Grafhorst werden zes eieren gelegd, die alle uitkwamen. Door voedselgebrek stierven vier jongen. De twee uitgevlogen jongen trokken later weg. Twee vreemde Ooievaars probeerden op 5 mei het nest te bezetten.

De Ooievaars van Voorst arriveerden kort na elkaar.

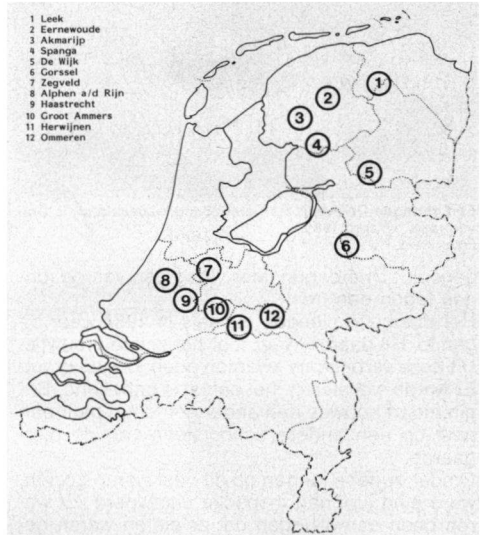
Op 14 maart landde een geringde Ooievaar op het nest. Dit kan een projectooievaar uit het nabij gelegen ooievaarsbuitenstation Gorssel zijn geweest.

Vanaf 9 mei wezen verhoogde activiteiten op de aanwezigheid van jongen. De drie groot gekomen exemplaren trokken op 15 augustus weg. De ouders vertrokken tien dagen later. Tijdens het broedseizoen cirkelden regelmatig twee andere Ooievaars boven het nest, waarvan er één een keer kans zag op het nest te landen.

Op het Ooievaarsdorp 'Het Liesveld' verbleef een gemengd paar dat twee jongen grootbracht. Een ander paar, dat ongeringd was, kwam niet tot broeden.

Op een schoorsteen bij het ooievaarsbuitenstation in Herwijnen bouwde een gemengd paar zelf een nest. Twee jongen vlogen uit. Een derde jong werd met de hand grootgebracht.

Het paar van Leerdam was al sinds februari aanwezig. In de omgeving waren in de winter gere-

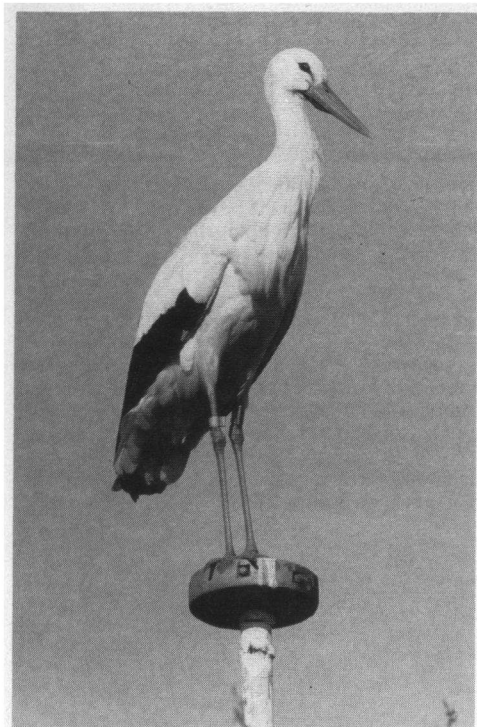

Figuur 1. Ligging van ooievaarsdorpen in Nederland.

geld enkele geringde en ongeringde Ooievaars aanwezig, waaronder vermoedelijk ook het broedpaar. Op 1 april werd met broeden begonnen en er werden vier jongen geboren, twee ervan stierven.

Uit nagekomen informatie blijkt dat ook in 1987 een jong op deze wijze was verongelukt en niet een oudervogel zoals werd vermeld. Van het nest vloog toen dus wel een jong uit, dat het totaal aan uitgevlogen exemplaren voor Nederland dan op negentien brengt.

De Diergaarde Blijdorp werd bezet door drie paren Ooievaars (tabel 2). Het wilde paar, in de zelfde samenstelling als vorig jaar (zie Waarnemingen van geringde Ooievaars) overwinterde, evenals trouwens de toen uitgevlogen jongen. Ook de nestplaats op de schoorsteenpijp van het rofdierengebouw was dezelfde. Drie jongen van dit paar vlogen uit, een vierde werd uit het nest

Een geringde Ooievaar, Margarethaland/Isabellaland, 's-Gravenhage, 17 april 1988.
Foto: Henk Harmsen.

gegooid. Drie dagen later vloog één van de jongen tegen een trein.

Het mannetje pleegde evenals in 1987 weer bigamie. Hij paarde weer met het zelfde vrouwtje. Uit deze verbintenis kwamen geen jongen groot. Er waren wel eieren, het aantal is onbekend. Begin maart bouwde een ander gemengd paar een nest op een andere schoorsteen van de diergaarde.

Omdat er geen jongen op dit nest waren gezien, werd eind juni een inspectie uitgevoerd. Er waren geen aanwijzingen dat er eieren waren gelegd.

Af en toe waren er schermutselingen met niet-broedende exemplaren.

Op het paalnest in Wassenaar broedde het zelfde paar als de jaren ervoor. Dit paar bracht vier jongen groot. Enkele dagen na het uitvliegen kwam een jong om het leven doordat het gegre-

gemengd paar	Groningen, Leek	1
gemengd paar	Drenthe, De Wijk	1
wild paar	Overijssel, Grafhorst	2
wild paar	Gelderland, Voorst	3
gemengd paar	Gelderland, Herwijnen	2
wild paar	Zuid-Holland, Leerdam	2
gemengd paar	Zuid-Holland, Groot Ammers	3
wild paar	Zuid-Holland, Rotterdam	3
gemengd paar	Zuid-Holland, Rotterdam	-
gemengd paar	Zuid-Holland, Rotterdam	-
gemengd paar	Zuid-Holland, Wassenaar	4
wild paar	Zuid-Holland, Lisse	2

Tabel 2. Bewoonde nesten en uitgevlogen jongen in 1988 (1987 10 paar, 19 uitgevlogen jongen)

pen werd door een Servalkat tijdens het verblijf in een open ruimte van het fokcentrum.

Nadat er al weken af- en aanvliegende Ooievaarders waren gezien werd een nest gevonden in een reigerkolonie bij Lisse. Beide vogels waren geringd. Nog groter was de verrassing toen bleek dat het hier ging om twee jongen uit een zelfde nest die het paar vormden. Twee jongen vlogen uit.

Het paar projectooievaarders in Kootwijkerbroek overwinterde zoals gewoonlijk. Uit alle zes eieren kwam een jong, waarvan de grootte sterk varieerde. Toen geconstateerd werd dat de ouders geen voedsel konden vinden, werd bijgevoerd. Desondanks gingen alle jongen dood.

Rond 23 april ging in de Ooyppolder bij Nijmegen een paar projectooievaarders op een paalnest tot nestelen over. Na geruime tijd te hebben gebroed verliet het paar het nest. Er werden geen jongen gesignaleerd. De onbereikbaarheid van het nest liet niet toe om meer informatie te verzamelen. Op 8 mei werd een derde Ooievaar bij het nest gesignaleerd. Het projectpaar van Schoonrewoerd overwinterde en voerde op 19 februari gevechten met een ander paar dat het nest wilde bezetten. Vier dagen later begon het met de nestbouw. Van dit nest vlogen drie jongen uit. Zoals gebruikelijk kwamen in en om de ooievaardersbuitenstations verscheidene paren vrijvliegende paren projectooievaarders tot broeden.

In een enkel geval, zoals bij Schoonhoven broedt zo'n paar op enkele kilometers van een ooievaardersdorp. Informatie over het wel en wee van de projectooievaarders is te vinden in de jaarberichten van het Ooievaardersdorp 'Het Liesveld' die door Vogelbescherming worden gepubliceerd.

Dat er relatief veel jongen zijn doodgegaan is mogelijk te wijten aan voedselgebrek in het zeer droge voorjaar. Op verschillende plaatsen werd waargenomen dat de voederdrang bij de oudervogels zo groot was dat zij allerlei materialen aanvoerden die niet tot het voedselpakket behoorden.

Bezoeken aan bewoonde nesten

Verscheidene nesten kregen bezoek van Ooievaarders.

In één geval, namelijk bij een paalnest op de Voorster Klei leek het erop dat het tot een vestiging zou komen. Daar verschenen op 4 april drie exemplaren bij het nest, waarvan er één enkele dagen verbleef.

Van 8-25 april werd er vrijwel dagelijks om het nest gevochten, waarvan een paar maal zelfs door vijf exemplaren.

Op de laatstgenoemde datum begonnen twee Ooievaarders met het opknappen van het nest en paarden. Enkele dagen later verscheen een derde exemplaar dat het broedpaar verjaagde. Een van die Ooievaarders bleef het nest bezoeken.

Nadat er op het nest in het dorp Voorst jongen waren bleef de agressie weg, wat er op zou kunnen wijzen dat het een van de oudervogels van het paar daar was. Begin juni overnachtte geregeld een geringd exemplaar op het nest.

In Doornspijk vertoonde zich op 27 juni een projectooievaar op het nest en bleef daar veertien dagen.

Het nest bij Hall werd in het voorjaar tot twee keer toe bezocht. Nadat het nest op de kerk in Ottoland was gerestaureerd, kwam eind maart daar een Ooievaar een kijkje nemen. Het dorpsnest in Rhenoy kreeg op 18 maart bezoek van een exemplaar. Een dit voorjaar geplaatst nest bij de Lingedijk in Asperen werd vrijwel dagelijks bezocht door twee Ooievaars. Deze exemplaren zouden afkomstig kunnen zijn van het nest in Leerdam dat hemelsbreed op nog geen twee kilometer afstand ligt. Het gerestaureerde nest in Warmond werd in het voorjaar enkele malen bezocht.

Zwervende en trekkende Ooievaars

Het wordt steeds moeilijker om de waarnemingen van vrijvliegende projectooievaars en wilde Ooievaars van elkaar te onderscheiden.

Dat is vooral het geval wanneer niet iets over het gedrag en de aan- of afwezigheid van ringen wordt gemeld.

In 1988 bevonden zich in Nederland al twaalf ooievaarsbuitenstations (figuur 1).

Sinds 1974 zijn er inclusief de ontsnapte exemplaren minstens tweehonderd vrijvliegende Ooievaars op de wieden gegaan. Een deel daarvan zwerft in Nederland rond.

Van ruim 200 exemplaren die werden waargenomen mag worden aangenomen dat zij tot de wilde populatie behoren. Het betrof meestal doortrekkers, die meestal maar één dag of hoog overvliegend werden waargenomen. De voorjaars-trek kwam vanaf half maart op gang en bereikte in de eerste decade van mei haar top/. Daarna nam het aantal waarnemingen snel af. Rond half augustus begon de najaarstrek. Er werden twee, voor Nederland grote groepen trekkers waargenomen. Op 31 augustus overnachtte een groep van 23 exemplaren in hoogspanningsmasten bij Holten. Een tweede grote groep, totaal 39 exemplaren bezocht de Ospelse Peel op 4 september. Een groep van 16 exemplaren werd op 25 augustus bij Westzaan gesignaleerd. Deze bleek voor het overgrote deel uit projectooievaars, afkomstig van diverse buitenstations te bestaan. Twee dagen later vlogen 16 exemplaren – de zelfde groep? – boven de Kennemerduinen. Daarna kwamen meldingen van Leimuiden (13 exemplaren) op 29 augustus, 's-Hertogenbosch (13 exemplaren op 3 en 4 oktober) en Waalwijk op 3 oktober 14 exemplaren.

Waarschijnlijk is dit steeds de zelfde groep geweest. Een waarneming van het dichtbij de laatstgenoemde plaatsen liggende Vlijmen van 25 exemplaren (Brabants Dagblad 1 oktober 1988) valt buiten dit kader.

Tussen Wassenaar, Delft en Rotterdam werden het hele jaar door Ooievaars waargenomen. In tegenstelling tot de Ooievaars uit overig Nederland trekken de ouders en jongen niet meer weg en vormen als het ware een standpopulatie. Sommige exemplaren gingen rondzwerfen over het hele land.

Waarnemingen van geringde Ooievaars

Het voortdurend ringen van jonge Ooievaars be-

gint nu zijn vruchten af te werpen. Door voortdurend ringen af te lezen is niet alleen het wel en wee en de samenstelling van de ooievaarspopulatie te volgen, maar ook welke exemplaren projectooievaars zijn. Het aantal meldingen van geringde Ooievaars is inmiddels zo groot, dat het in extenso weergegeven van de gegevens te veel plaatsruimte gaat innemen. Om die reden wordt volstaan met ringgegevens van exemplaren die deel uit maken van broedparen en buitenlandse meldingen.

Een uitzondering geldt voor nummer 735, waarvan de zwerftochten in eerdere jaarverslagen werden gemeld. Dit op 16 juni 1980 als nestjong in Schoonrewoerd geringde exemplaar, jaarlijks overwinterend in het Zwin (België) werd daar op 2 januari 1988 na een storm dood in het prikkeldraad gevonden.

Het wilde paar in de diergaard Blijdorp bestond uit het mannetje 733, in 1981 in Wassenaar geboren en vrouwtje 711, in 1983 van het zelfde nest uitgevlogen. Het mannetje was eveneens gepaard met een vrouwtje uit de diergaard waarover reeds eerder is bericht.

Het gemengde paar was samengesteld uit mannetje 721, in 1985 in Wassenaar geboren en vrouwtje 581, in 1986 vrijvliegend van een nest in het ooievaarsdorp te Groot Ammers. Zowel het mannetje als het vrouwtje van het broedpaar in de reigerkolonie bij Lisse bleken afkomstig te zijn uit het nest van Wassenaar waar zij in 1982 waren geringd. Hier waren broer en zus dus met elkaar gepaard! Het mannetje van het gemengde paar in Herwijnen was in 1986 als nestjong in Schoonrewoerd geringd, het vrouwtje was een ongeringde projectooievaar. Normaal krijgen Ooievaars pas op vier- of vijfjarige leeftijd hun eerste broedsel, al komen soms ook verbintenis- en op driejarige leeftijd voor. In Nederland komen in toenemende mate paren voor, waarbij partners twee jaar oud zijn. Dit is het gevolg van het niet meer deelnemen aan de trek en de gunstige voedselomstandigheden, ondermeer veroorzaakt door het verblijf in ooievaarsbuitenstations en dierenparken. De seksuele rijpheid treedt daardoor vroeger in.

De ring van een Franse Ooievaar, waarschijnlijk afkomstig uit een ooievaarsdorp in de Elzas, werd bij Ottersum afgelezen. Deze Ooievaar verbleef daar al sinds december 1987, in mei werd hij in de Ooypolder bij Nijmegen gesignaleerd. Vanaf half april 1988 verbleef hij al in Het Liesveld in Groot Ammers, is daar later weer gezien en nog steeds aanwezig.

Begin mei werd in de omgeving van Leeuwarden geregeld een buitenlandse Ooievaar gesignaleerd, waarvan de aluminium ring echter was afgeplakt met verschillende kleuren plastic tape. Hierdoor was het onmogelijk het ringnummer af te lezen. Navraag bij buitenlandse ringstations naar de herkomst van deze vogel had tot nu toe geen resultaat. In het ooievaarsbuitenstation De Wijk werd de ring van een Duitse Ooievaar afgelezen. Nadere gegevens ontbreken nog.